

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин

Кафедра політичних інститутів та процесів

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Європейська інтеграція»

**Освітньо-наукова програма Політологія” :
третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти**

Спеціальність 052 Політологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол №1 від “ 26” серпня 2020 р.

м. Івано-Франківськ - 2020

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Компетентності
5. Результати навчання
6. Організація навчання курсу
7. Система оцінювання курсу
8. Політика курсу
9. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	«Європейська інтеграція»
Рівень вищої освіти	третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти)– доктор філософії (PhD)
Викладач	Марчук Василь Васильович
Контактний телефон викладача	+380985500955
E-mail викладача	vasyl.marchuk@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Дисципліна вільного вибору
Обсяг дисципліни	Обсяг дисципліни становить 4 кредити ЄКТС, 120 годин, з яких 40 годин становить контактна робота з викладачем (22 години лекцій, 18 годин практичних занять), 80 годин становить самостійна робота.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=54&id_cou=8922
Консультації	Упродовж вивчення курсу щосередини з 14.00 до 16.00 год.
2. Анотація до курсу	
<p>Навчальна дисципліна «Європейська інтеграція» є вибірковою дисципліною освітньої програми підготовки фахівців за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти. Має теоретичний і прикладний характер, покликана сформувати у майбутніх фахівців-політологів набір необхідних компетентностей щодо аналізу та моделювання актуальних суспільно-політичних проблем, їх комплексного наукового вивчення на основі концептуальних засад наукового пізнання; принципів та методів наукового дослідження, вироблених у науці загалом та політології зокрема.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Метою навчальної дисципліни є здобуття аспірантами базових знань та навичок опанування продуктивного глобального мислення та системи знань у галузі світової та європейської інтеграції, прийняття рішень у сучасному інтегрованому просторі з урахуванням аспектів глобальної кооперації та імплементації європейської моделі у площину української політологічної науки.</p>	
4. Компетентності	
<p>Загальні компетентності</p> <p>ЗК09. Здатність працювати в міжнародному контексті.</p> <p>Спеціальні (фахові, предметні) компетенції</p>	
<p>СК01. Комплексне розуміння природи та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток</p>	

уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
 СК03. Комплексне розуміння принципів функціонування та закономірностей розвитку влади і публічної політики, політичних інститутів та процесів, політичної поведінки, політичної культури та ідеології, світової політики та політики окремих країн і регіонів.
 СК06. Комплексне застосування політологічного мислення для розв'язання теоретичних і практичних проблем у політичній сфері, опису, пояснення й оцінювання політичних процесів та явищ у різних історичних, соціальних, культурних та ідеологічних контекстах.
 СК08. Комплексне застосування вміння аналізувати публічну політику на місцевому, національному, європейському та глобальному рівнях.

5. Результати навчання

ПРН01. Володіти предметною областю та базовою специфікою політичної діяльності.
 ПРН02. Знати природу та значення політики як специфічного виду людської діяльності та особливої сфери пізнання, включаючи розвиток уявлень про політику та її сучасні інтерпретації.
 ПРН06. Використовувати державну та іноземну мову як усно, так і письмово на рівні, достатньому для ефективної професійної комунікації, розуміння іншомовних наукових текстів та підготовки фахових публікацій в Україні та провідних наукових виданнях світу.

6. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	22 год.
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18 год.
самостійна робота	80 год.

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
3	Політологія	2	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Вступ. Зміст, етапи та перспективи розвитку європейської інтеграції.	Лекція	1.,7.,9., 22.,23.,24.	2 год.		
Тема 1. Вступ. Зміст, етапи та перспективи розвитку європейської	Семинар	1.,7.,9., 22.,23.,24.	2 год.	5 б.	

інтеграції.					
Тема 2. Джерела європейської ідеї і еволюція європейської інтеграції.	Лекція	2.,3.,7.,9., 22.,23.,24.,5 5.	2 год.		
Тема 3. Ціннісна система Європейського Союзу.	Лекція	2.,3.,7.,9., 22.,29.,34.5 4	2 год.		
Тема 4. Правова система Європейського Союзу.	Лекція	4.,7.,9., 22.,23.,23.	2 год.		
Тема 4. Правова система Європейського Союзу. написання контрольної письмової роботи.	Семинар	4.,7.,9., 22.,23.,23., 53	2 год.	5 б.	20 б.
Тема 5. Інституціональна система європейської інтеграції.	Лекція	3.,6.,9,10., 14.,13.,14,1 6, .	2 год.		
Тема 5. Інституціональна система європейської інтеграції.	Семинар	3.,6.,9,10., 14.,13.,14,1 6, 50.	2 год.	5 б.	
Тема 6. Основні політики Європейського Союзу.	Лекція	1.,2.,9,10., 14.,13.,14,1 8., 53.	2 год.		
Тема 6. Основні політики Європейського Союзу.	Семинар	1.,2.,9,10., 14.,13.,14,1 8.	2 год.	5 б.	
Тема 7. Врядкування в Європейському	Лекція	3.,4.,5,6., 11.,13.,21,	2 год.		

Союзи.					
Тема 7. Врядкування в Європейському Союзі.	Семінар	3.,4.,5,6., 11.,13.,21,	2 год.	5 б.	
Тема 8. Східне партнерство.	Лекція	2, 3.,4.,5,6., 11.,17.,19,	2 год.		
Тема 8. Східне партнерство.	Семінар	2, 3.,4.,5,6., 11.,17.,19	2 год.	5 б.	
Тема 9. Кадрова політика в державах-членах ЄС.	Лекція	1, 3.,4.,9., 14.,16.,20			
Тема 9. Кадрова політика в державах-членах ЄС.	Семінар	1, 3.,4.,9., 14.,16.,20	2 год.	5 б.	
Тема 10. Європейський Союз в постмодерному світі	Лекція	2.,5.,6.,7., 11.,12.,25	2 год.		
Тема 10. Європейський Союз в постмодерному світі	Семінар	2.,5.,6.,7., 11.,12.,25	2 год.	5 б.	
Тема 11. Україна та процеси європейської інтеграції.	Лекція	1.,3.,6.,7., 10.,16.,17,1 8.	2 год.		
Тема 11. Україна та процеси європейської інтеграції. Виконання індивідуального науково-дослідного завдання – створення та представлення графічної презентації	Семінар	1.,3.,6.,7., 10.,16.,17,1 8., 54, 57.	2 год.	30 б.	

визначеної проблеми					
7. Система оцінювання курсу					
Загальна система оцінювання курсу	<p>Структура розподілу балів передбачає:</p> <p>1) відповіді на семінарських заняттях – 50 балів (не менше двох оцінок на п'яти семінарських заняттях);</p> <p>2) написання контрольної письмової роботи – 20 балів;</p> <p>3) виконання індивідуального науково-дослідного завдання – створення та представлення графічної презентації з визначеної проблеми політико-правового характеру відповідно до теми магістерської роботи – 30 балів (з них 20 балів – за проект, 10 балів – за представлення)</p> <p>Загальна кількість – <i>100 балів</i>.</p> <p>Підсумковий контроль – залік проводиться згідно графіку навчального процесу в останній місяць семестру і виставляється за результатами виконання аспірантом передбачених навчальною програмою видів робіт – 100 балів</p>				
Вимоги до письмової роботи	<p>Виконання письмової роботи передбачає:</p> <p>1) повторення аспірантами лекційного матеріалу та отриманих знань при підготовці та проведенні семінарських занять, самостійного опрацювання рекомендованої літератури з питань, що виносяться на модульний контроль;</p> <p>2) написання письмової роботи передбачає виконання аспірантами в аудиторії індивідуального завдання, що вимагає:</p> <ul style="list-style-type: none"> – виявлення розуміння сутності понять і термінів – <i>5 балів</i>; – вміння структурувати основні принципи та методи аналізу та моделювання – <i>5 балів</i>; – знання теоретичних засад, завдань, методики аналізу та моделювання – <i>10 балів</i>; <p>Загальна кількість – <i>20 балів</i>.</p>				
Семінарські заняття	<p>Відповідь студента на семінарському занятті оцінюється за п'ятибальною системою за визначеними програмою навчальної дисципліни критеріями.</p> <p>Усна відповідь може бути доповнена наочними посібниками, зокрема, візуалізованою</p>				

	презентацією (обсягом 10-15 слайдів), зміст та використання якої оцінюється окремо.
Умови допуску до підсумкового контролю	Аспірант допускається до підсумкового контролю (за навчальним планом – екзамен) за умови повного виконання всіх видів роботи, передбачених програмою навчальної дисципліни.
8. Політика курсу	
<p>Політика вивчення навчальної дисципліни “Європейська інтеграція” передбачає набуття аспірантами визначених компетентностей через: аудиторну (лекції, семінарські заняття) та позааудиторну роботу (самостійне опрацювання окремих тем, підготовка до семінарських занять, виконання індивідуальних науково-дослідних завдань, використання можливостей системи дистанційного навчання, виробнича практика).</p> <p>Консультації викладача, відпрацювання студентами пропущених аудиторних занять, отриманих незадовільних оцінок та подачі індивідуальних робіт – вівторок, 14.00–16.00 год.</p> <p>У випадку встановлення вияву академічної недобросовісності викладач пропонує аспірантові повторно виконати передбачений навчальною програмою курсу вид роботи.</p>	
9. Рекомендована література	
9.1. Основні джерела	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Європейська інтеграція: Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів та слухачів магістерської підготовки за напрямом «Державне управління» / Кол. авт.; за заг. ред. проф. І. А. Грицяка та Д. І. Дзвінчука. — Івано-Франківськ: Місто НВ, 2013. — 464 с. 2. Європейська інтеграція та міжнародна співпраця : посібник / авт. кол. : В. А. Мандрагеля, Ю. В. Мельник, О. І. Пошедін та ін.; за заг. ред. В. А. Мандрагелі, Л. А. Шереметьєвої. - Київ : НАДУ, 2016. - 288 с. 3. Європейський Союз і Україна: особливості взаємовідносин на сучасному етапі / НАПрН України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Х. : Оберіг, 2012. – Вип 1. – 76 с. – (Серія "Наукові доповіді"). 4. Євроатлантичне співробітництво та європейська інтеграція України [Текст] : навч. посіб. / [Деменко О. Ф. та ін.] ; під заг. ред. канд. політ. наук, доц. Деменка О. Ф. ; Нац. ун-т оборони України, Каф. міжнар. відносин. - К. : НУОУ, 2011. - 466 с. 5. Європейська інтеграція в контексті сучасної геополітики [Текст] : зб. наук. ст. за матеріалами наук. конф. (м. Харків, 24 трав. 2016 р.) / Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування ; [редкол.: А. П. Гетьман та ін.]. - Харків : Право, 2016. - 534 с. 6. Мальська М. П. Основи європейської інтеграції : підручник / М. П. Мальська, Н. В. Антонюк ; Львівський нац. ун-т ім. І. Франка. – К.: «Центр учбової літератури», 2015. – 320с. 7. Марчук В.В. Виміри української інтеграції в Європу / Вісник 	

- Прикарпатського університету. Серія політологія. – 2013. – № 8. – С.65-76.
- 8.Марчук В.В. Геополітичні виміри української євроінтеграції / Політичний менеджмент. — 2013. — № 5. — С. 138–147.
- 9.Марчук В.В Криза ідентичності і євроатлантична інтеграція України /Вісник Наукового інформаційно-аналітичного центру НАТО Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника. – Івано-Франківськ, 2011. - С.43-52.
- 10.MARCHUK Vasył. Europeizacja polityki społecznej Unii Europejskiej//Integracja Europejska. Warsazawa: Wydawnictwo naukowe PWN. – 2014. – S. 120-138.
11. Рудік О.М., Дзяд О.В. Модуль 3. Спільні політики Європейського Союзу та їх значення для України: Начальний посібник / Common EU Policies and Their Significance for Ukraine: - Навч.пос./За заг.ред.М.Бойцуна, І.Грицяка, Я.Мудрого, О.Рудіка, Л.Прокопенка та В.Стрельцова. – К.: Міленіум, 2009. – 668 с..
12. Європейська інтеграція України: Політико-правові проблеми / За ред. В.П. Горбатенка:Монографія. – К.: ТОВ «Видавництво «Юридична думка», 2005.
13. Книга А.С. Пархаев В.Н. Европейская интеграция: Учебн. пособие. – Барнаул, 2004.
- 14.Копійка В.В. Європейський Союз: історія і засади функціонування. – К. – 2009.
15. Копійка В., Шинкаренко Т. Європейський Союз: заснування і етапи становлення. – К.,2001.
16. Кухта Б.Л. Проблеми політичної інтеграції / Основи політичної науки: Курс лекцій за ред. Б. Кухти.Ч.4: Міжнародна політика. – Львів, 1999.
17. Критерії членства в СОТ, ЄС та НАТО. Інтеграційні перспективи України. Аналітичне дослідження. – К., 2007.
- 18.Марченко М. Європейський Союз: Словник-довідник. – 2006. 13. Мудрий Я.М. Словник-довідник термінів з Європейської інтеграції / “Glossary of Terms on European Integration”. Словник. / За загальною ред. М.Бойцуна, Я.М.Мудрого, О.М.Рудіка. – К.: Міленіум, 2009. – 588 с.
- 19.Грицяк І.А. Право та інституції Європейського Союзу: Навч. посіб./ ; Нац. Акад. держ. упр. при Президентові України. -К.: К.І.С., 2006
- 20.Посельський В. Європейський Союз: інституційні основи європейської інтеграції. – К.:Смолоскип, 2002.
21. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади. Навч. посібник / За ред. Я.Й. Малика, М.З.Мальського. – Львів, 2000.
22. Україна на шляху європейської інтеграції. Науково-практичний збірник матеріалів. - К., 2000.
23. Шемятенков В.Г. Европейская интеграция. Учебное пособие. – М.: Международные отношения, 2003.
24. Яковюк І., Трагнюк Л., Медеяєв В. Азбука європейської інтеграції. Харків: «Апекс+», 2006.

9.2. Допоміжні джерела

1. Gontar Z., Marchuk V., Durman O., Denkovych N., Dudkevych V. (2020) Exploring the Experience of the World's Leading Countries in Inclusive Growth as Part of the Post-Industrial Economy: Challenges and Perspectives. Postmodern Openings. Vol.11, No.2. June. (WOS)
2. Marchuk V., Novoselshyi I., Melnychuk V., Chorooskyi V., Shlemkevych T. (2020) The Appointment of the History Philosophy in Comprehending Modern Civilizational Challenges in a Post-Pandemic Society. Postmodern Openings. Vol.12, No.1. June. (WOS)
3. Аврааменко М. Аналіз концептуальних положень міжурядового підходу до європейської інтеграції // Режим доступу: <http://www.viche.info/journal/2056>
4. Бенц А. Багаторівневе переплетення в Європейському Союзі // Європейська інтеграція / Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007.
5. Бусыгина И. Асимметричная интеграция в Евросоюзе // Международные процессы. – 2007. – Том 5. Номер 3(15) // <http://www.intertrends.ru/fifteen/002.htm>
6. Бочаров С.В. Передумови п'ятої хвили розширення Європейського Союзу // Вісник Донецького національного університету економіки і торгівлі імені Михайла ТуганБарановського. – 2010. – № 2. – С. 91–98 // Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/Portal/Soc_Gum/Vdnuet/gum/2010_2/13.pdf
7. Вархотова В.А. Основные тенденции развития идеи вечного мира в истории социальнополитической мысли Европы Нового и Новейшего времени // SCHOLA-2009: Сборник научных статей факультета политологии Московского государственного университета имени М. В. Ломоносова / Под общ. ред. А. Ю. Шутова и А. А. Ширинянца; сост. А. И. Волошин, Э. А. Козьменко. — М.: Издательство «Социально-политическая МЫСЛЬ», 2009. — с.84-87 // Режим доступу: <http://schola.su/SCHOLA2009/ISPU/Varhotova.pdf>
8. Вахудова А. Нерозділена Європа: демократія, важелі впливу та інтеграція після комунізму. Пер. з англ.. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2009.
9. Воллес Г. Динаміка створення інституцій ЄС // Європейська інтеграція / Уклад. М. Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім. М. Яковлева. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2007.
10. Гауен Пітер. Європейський Союз та його східні партнери // Демони миру та боги війни. Соціальні конфлікти посткомуністичної доби. – К., 1997.
11. Дайнен Десмонд. Дедалі міцніший союз. Курс європейської інтеграції. – К.: «К.І.С.», 2006.
12. Дейвіс Норман. Європа. Історія / Переклав з англ. П. Таращук. – Вид. 2-ге. – К.: Вид-во Соломії Павличко «Основи», 2001.
13. Друзенко Г. Конституція для Європи. Конституційні акти Європейського Союзу. – К. Юстиніан, 2008.
14. Зотова О.М. Идея европейского единства и национальная идентичность // Вестник Моск. ун-та. Сер.18. Социология и политология. – 1999. – № 3.

15. Кардинал Поль Пупар. Роль християнства в культурній ідентичності європейських народів // Поліс. –1996. – № 2.
16. Казаринова Д.Б. Конституція ЄС: сутність, причини провала і можливі перспективи// Вестник Російського університету дружби народів. – Серія: Політологія. – 2007. – № 1. – С. 84–93 // Режим доступу: <http://www.humanities.edu.ru/db/msg/87509>
17. Кіш Є. Європа в пошуках нової ідентичності. Інституціоналізація процесів інтеграції країн Центрально-Східної Європи // Нова політика. – 1998. – № 3.
18. Кіш Єва. Пошуки теоретичних моделей європейської інтеграції // Політичний менеджмент. – 2004. – № 6 (9). – С. 103–114
19. Коноваленко І. Проблема співвідношення наднаціональності та суверенітету в основних концепціях західноєвропейської інтеграції // Наукові записки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». – 1999. – Том 12. Політологія.
20. Лебедева М. Международное сотрудничество и процессы интеграции // Международные отношения: социологические подходы. – М., 1998.
21. Луканин Д.В. Амстердамский договор: новый этап институциональной реформы ЕС // Поліс. – 2000. – № 5.
22. Матеріали сайту Міністерства закордонних справ України // Режим доступу: <http://www.mfa.gov.ua/mfa/ua/400.htm>
23. Матеріали сайтів <http://paneuropa.org.ua/>; <http://www.paneuropa.ru/home.php>
24. Миколук А. В. Концептуальний вимір теорії та підходів європейської інтеграції // Режим доступу: http://www.socialscience.com.ua/journal_content/82/political_problems
25. Мітін М.М. Теоретичні концепції розвитку європейської інтеграції // Проблемы и перспективы развития сотрудничества между странами Юго-Восточной Европы в рамках Черноморского экономического сотрудничества и ГУАМ. Сборник научных трудов. – 2007. – 1. – 673-676 // Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/texts.html http://www.nbu.gov.ua/Portal/soc_gum/pips/texts.html
26. Мюнклер Х. Европа как политическая идея // Неприкосновенный запас. – 2003. – №4(30) // Режим доступу: <http://magazines.russ.ru/nz/2003/4/munk-pr.html>
27. Нойманн И. Использование «Другого»: образы Востока в формировании европейских идентичностей/ Пер. с англ. – М.: Новое издательство, 2004.
28. Ніццький договір // <http://www.comparativelaw.kiev.ua/>
29. От союза государств к федерации – размышления о конечной цели европейской интеграции. Речь Федерального министра иностранных дел Германии Йошки Фишера 12 мая 2000 г. в Берлинском университете имени Гумбольда // Режим доступу: <http://germany.org.ru/ru/politik/rede3.html>
30. Паппі Ф.У та Геннінг К.Г. Логіка прийняття рішень у системі ЄС // Європейська інтеграція / Уклад. М.Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім.
31. Помян К. Європа та її нації / Пер. з франц. Я.Кравця. – Львів: Каменяр,

- 2003.
32. Проді Романо. Задум об'єднаної Європи / Пер. з італ. К.Тищенко. – К.: К.І.С., 2002.
33. Помян К. Європа та її нації / Пер. з франц. Я.Кравця. – Львів: Каменяр, 2003.
34. Роккан С., Урвин Д. Политика территориальной идентичности. Исследования по европейскому регионализму // Логос. – 2003. – № 6.
35. Ружмон Дені де. Європа у грі. Шанс Європи. Відкритий лист до Європейців. – Львів, 1998.
36. Седляр Ю. Інтеграційні процеси в Європі у ХХ ст.: ідейні засади та механізми реалізації // Режим доступу: [http:// bibl.kma.mk.ua / pdf / pidruchniku / 22 / 39.pdf](http://bibl.kma.mk.ua/pdf/pidruchniku/22/39.pdf)
37. Стрежнева М.В. Европейский союз и СНГ: Сравн. Анализ институтов. – М., 1999.
38. Стрежнева М. Особенности институционального развития ЕС // МЭиМО. – 1999. – № 3.
39. Стрежнева М. Структурирование политического пространства в Европейском Союзе (Демократизация) // МЭиМО. – 2009.– № 12; 2010. – № 1.
40. Стрежнева М. Интеграция и вовлечение как инструменты глобального управления //Международные процессы. Том 3, № 1(7). Январь-апрель 2005.
- 41.Тихомирова Є. Б.Формування європейської ідентичності як чинник європейської інтеграції// Наукові записки / Національний університет «Києво-Могилянська академія». Політичні науки. – 2005. – Том 45. – С. 56–61.
- 42.Трактаты о вечном мире. Предисл. Ф. В. Константинова. Вводная статья в прим. И. С. Андреевой. Сост. сб. И. С. Андреева и А. В. Гулыга. – М., Соцэкгиз, 1963. — 279 с. (Режим доступу: [http:// marsexx.narod.ru/lit/traktaty_o_vechnom_mire.html#678](http://marsexx.narod.ru/lit/traktaty_o_vechnom_mire.html#678)); або Трактаты о вечном мире. – М.: Алетейя, 2003.
- 43.Тоді Філіп. Нарис історії Європейського Союзу. – К., 2001.
44. Угода про партнерство та співробітництво між Україною і Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами // Режим доступу: [http://www/europexxi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html](http://www.europexxi.kiev.ua/ukrainian/ukraine_eu/020.html)
45. Фомін С. Розширення ЄС на схід: «рівні» та рівніші // Політика і час. – 1999. –№ 3.
46. Хабермас Ю. Расколотый Запад/ Пер. с нем. – М.: Издательство «Весь Мир», 2008.
- 47.Хейфец В.Л. Оводенко А.А. Международная интеграция: Текст лекций. – Санкт-Петербург, 2003. .
48. Хохлов И.И. Субсидиарность как принцип и механизм политики Евросоюза // Режим доступу: [http:// www.edu.ru/db/portal/e-library/00000045/Hohlov.pdf](http://www.edu.ru/db/portal/e-library/00000045/Hohlov.pdf)
49. Шиммельфенніг Ф. Розширення на Схід: стратегічна дія та колективні ідеї // Європейська нтеграція / Уклад. М.Яхтенфукс, Б. Колер-Кох; Пер. з нім.

- М. Яковлева. – К.: Вид. Дім «Києво-Могилянська академія, 2007.
50. Шмиттер Ф. Зачем конституционализировать Европейский Союз // Прогнозис. – 2007. – № 2 (10). – С. 3–13 // Режим доступа: http://intelros.ru/pdf/prognosis2_07/Shmitter.pdf
51. Шлях інтеграції у Європейський Союз: основні вимоги до членства. Етапи приєднання та інституційний механізм // <http://www.comparativelaw.kiev.ua/>
52. Шуман Р. За Європу. – М.: Московская школа политических исследований, 2002.
53. Шульга М. Демократична ідентичність Європейського Союзу: зміст та шляхи формування // Режим доступа: http://www.social-science.com.ua/jornal_content/177/political_problems
- 9.3. Інтернет-ресурси**
1. www.gov.ua
  2. ООН: www.un.org/ або // www.unsystem.org
  3. СНД: www.cis.minsk.by
  4. МОП: www.ilo.org
  5. НАТО: www.nato.int
  6. ОБСЄ: www.osce.org
  7. СОТ: www.wto.org
  8. ЮНЕСКО: <http://www.unesco.org>
  9. «Грінпіс»: <http://www.greenpeace.org/international/>
  10. Рада Європи: <http://www.coe.int>
  11. Європейський Союз: www.europa.eu.int
  12. Міжнародний валютний фонд: <http://www.imf.org/>
  13. Інформаційний сайт Великої вісімки (G-7): <http://www.g7.utoronto.ca/>
  14. Офіційний сайт «G-20»: <http://www.g20.org/>
  15. Європейський банк реконструкції та розвитку: <http://www.ebrd.com>
  16. Міжнародна організація з міграції: <http://www.iom.int>
  17. Організація Договору про колективну безпеку: <http://www.dkb.gov.ru>
  18. Світовий банк: <http://www.worldbank.org>
  19. Рада Європи в Україні: <http://www.coe.kiev.ua/>
  20. Україна – НАТО: <http://www.ukraine-nato.gov.ua>
  21. Україна й Світова організація торгівлі: <http://wto.in.ua>
  22. Верховна Рада України: www.rada.kiev.ua, веб-сторінка, на якій розміщені установчі документи міжнародних організацій, членом яких є Україна.
  23. Державна установа «Інститут всесвітньої історії НАН України»: <http://ivinas.gov.ua/uk/>
  24. Інститут історії України НАН України: www.history.org.ua/
  25. Рада Європи в Україні: <http://www.coe.kiev.ua/>
  26. Україна – НАТО: <http://www.ukraine-nato.gov.ua>

Викладач _____ В.В.Марчук